

Terbiye Treni (Seyyar Terbiye Sergisi)

Mustafa Kemal Atatürk Dönemi (1919-1938) Türk sinemasının en ilginç uygulamalarından birisi de, Seyyar Terbiye Treni'dir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 10. yıl kutlamalarının coşkulu atmosferi içinde, Ankara Garı'ndan Samsun'a doğru kalkan bu tren, çarpıcı bir olgu olarak tarihteki yerini almıştır. Sinema, Türkiye'nin var olma savaşının en sıcak günlerinde bile gücü, çok yönlü yararları ve etkileri bakımından değerlendirilmeye başlandı. Şark Orduları Komutanı Kazım Karabekir'in, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)ne sunduğu ve Atatürk'ün 'isabetli' bulunduğu "İbret Yeri Projesi "(1923), TBMM kurulunda maddi yetersizlik gerekçesi ile gerçekleştirilememiştir. Bu proje, tam bir halk eğitim projesi olup, filmle eğitim ve öğretim tekniklerinden yararlanmayı amaçlıyordu. 1920-1930'lu yıllarda bilimsel, eğitici ve öğretici filmlerin tümüne "Terbiyevi Filmler" denilmekteydi. Halk eğitimi sorunun en ciddi boyutlarda yaşandığı bu dönemde, sinemanın eğitici işlevi, yurt içi ve dışında deneyimler dikkate alınarak dikkatle incelenmekteydi. Bu konuda en çarpıcı gelişmeler Sovyetler Birliği'nde yaşanmaktaydı. Türkiye bu deneyimleri gözlemliyor, değerlendiriyordu. Kırklareli milletvekili Fuat Umay'ın TBMM'ye sunduğu yasa önerilerinin özünü (1926 - 1928) eğitici filmler ve çocukların sinemanın olumsuz etkilerinden korunması oluşturmuyordu. Ancak bu yasa önerileri her ne kadar kabul görmese de yol açtığı tartışmalarla daha sonrası için açılımlar getirdi. "Öğretici ve Teknik Filmler Hakkında Kanun" bu sürecin kazanımlarıyla, TBMM' den geçerek yasalaştı (1937). Türkiye, Milletler Cemiyetine bağlı olarak kurulan, Beynelmilel Terbiyevi Sinema Enstitüsü'nün (1930) (Institut International du Cinematographe Educatif) etkin üyelerinden biri olarak çalıştı. Böylece birtakım kolaylıklarla, uluslar arasında eğitici, bilimsel, öğretici filmlerin alışverişi başladı. Ancak bu filmler kurulan bir denetimden geçiyordu. Seyyar Terbiye Treni'dir. 21 Nisan 1933 tarihinde Ankara'dan Samsun'a doğru hareket etti. 14 ayrı noktada durulup konferanslar verildi, sergiler düzenlenerek filmler gösterildi. Tam 1002 km yol alındıktan sonra Terbiye Treni'nin 4 Haziran 1933 tarihinde görevini bitirerek Ankara'ya döndü. Türkiye'deki halk eğitim uygulamalarının belki de en ilginç sayılabilecek olan Terbiye Treni çalışmalarından 10.000 kişi yararlanmıştı. Trende, konferans verenler arasında, İsmail Hakkı Tonguç da bulunmaktaydı. O dönemde İzmir'de yayımlanan "Fikirler Dergisi", uygulamanın başarısından işaret ediyor, İzmir ve çevresinde de aynı girişimin düzenlenmesinin yararlarından söz ederek şunları yazıyordu: "...bütün vatandaşlar hastalıklardan kurtulmaya, iyi mahsul almaya, güzel çalışmaya dair konferanslar dinlediler. Veremin, frenginin, sıtmanın safhalarını ve tahribatını projeksiyon vagonunun beyaz perdesi üzerinde takip eylediler."

İsmet ARASAN

KAYNAKÇA

ABİSEL, Nilgün, **Türk Sineması Üzerine Yazılar**, Phoenix Yayınevi, 2005.

CİNMAN ŞİMŞEK, Melda, **Atatürk ve İletişim**, DR Yayınları, 2001.

ÖZÖN, Nijat, **Türk Sinema Tarihi**, 1962.

ÖZTÜRK, Serdar, **Erken Cumhuriyet Döneminde Sinema, Seyir, Siyaset**, Elips Yayınevi, 2005.

28/11/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/terbiye-treni-seyyar-terbiye-sergisi/?pdf=3334> adresinden erişilmiştir

